

Pealkiri: kas vapustav ja intrigeeriv või neutraalne ja informatiivne?

Eleriin Miilman, Reena Roos, Marielin Kepp,
Laura Kiik, Liisa-Maria Komissarov, Nele Novek
Marri-Mariska Tammepõld, Nele Karolin Teiva, Ilona Tragel

Eesti Rakenduslingvistika Ühingu 21. kevadkonverents

19.04.2024

Eesti Keele Instituut

TÜ eesti ja üldkeeleteaduse instituudi projekt

“Protsessikeskne tekstiloomes gümnaasiumis ja ülikoolis: tõenduspõhine teadmus ja praktikad”

- Urime gümnaasiumis ja ülikoolis kirjutatavaid tekste (mh küsitlustega)
- Tahame teada, mis täpsemalt abiturientidele ja üliõpilastele tekstiloomel raskusi valmistab
- Koostame toetavaid materjale
- Lai eesmärk on protsessikeskse kirjutamise ja kaasõppija tagasiside kasutamise (sügavam) juurutamine nii gümnaasiumis kui ülikoolis

01.05.2022–30.04.2024

AKADEEMILISE TEKSTI KIRJUTAMISE JUHEND: TNR 12, 1,5 JA VALMIS?

**Liisa-Maria Komissarov, Helena Lemendik, Eleriin Miilman,
Nele Novek, Betti Marie Peterson, Reena Roos,
Marri-Mariska Tammepõld, Nele Karolin Teiva, Ilona Tragel**

Ülevaade. Tänapäeva hariduses on kirjutamisel keskne roll ja seetõttu on oluline ka see, kuidas kirjutamist toetatakse ja juhendatakse. Artiklis anname ülevaate Eesti gümnaasiumide ja ülikoolide uurimis- ning lõputööde juhenditest. Kogusime uurimiseks 60 juhendit ja analüüsisime neid, et näha, mida juhendid tavapäraselt sisaldavad ning millist abi need (üli)õpilasele kirjutamisprotsessi eri etappides pakuvad. Analüüsist selgus, et juhendites moodustasid sisuteemad ((üli)õpilastööde liigid; teema valik; kavandamine; allikate valik ja käsitlemine; ülesehitus; keel ja stiil; eetilised põhimõtted) vaid 22% juhendite kogumahust, ülejäänud 78% oli pühendatud vormistusele jm formaalsetele aspektidele. Sisuteemadest käsitleti kõige sagedamini töö ülesehitust.

Pealkirjast

Pealkiri on [teksti] visiitkaart — see peab andma lugejale teadmise ja häälestuse, millest järgnevas arutluses juttu tuleb. (Habicht jt 2020a)

Pealkirjade uurimisest

Peamiselt uuritud

- eri teadusvaldkondade ajakirjaartiklite pealkirjade pikkust,
- süntaktilist struktuuri,
- informatiivsust,
- pealkirjades sisalduvat koolonit jt kirjavahemärke (nagu mõttekriips, küsimärk)

ja kõike seda sageli korrelatsioonis artikli viitamiste või vaatamiste arvuga.

Cheng jt 2012, Haggan 2004, Nagano 2015, Soler 2007

Katse

- Uurimisküsimused:
 - Kui palju varieeruvad samale tekstile pandud pealkirjad?
 - Kuidas vastajad ise valitud pealkirju põhjendavad?
 - Milline on pakutud pealkirjade struktuur?
- Katse: 6 erineva katkendi pealkirjastamine ning pealkirjade põhjendamine
 - Katkendite valik: otsing (eriilmelisus, erialad), hääletus
- 28 osalejat (TÜ 3. kursuse tudengid)
 - 11 inglise keel ja kirjandus
 - 11 kirjandus ja kultuuriteadus
 - 6 eesti ja soome-ugri keeleteadus

Kvalitatiivne analüüs

Põhjendused jagasime nende sisu/eesmärgi põhjal 9 erinevasse kategooriasse:

- A – **TEKSTITÜÜP** (pealkiri tulenes tekstitüübist/potentsiaalsest avaldamiskohast vms)
- B – **SISU** (pealkiri on katkendi kokkuvõte/ülevaade, vihjab sisule jms)
- C – **INTERTEKSTUAALSUS** (katkendit või teisi tekste tsiteeriti või refereeriti)
- E – **LAUSELIIK** (pealkirjaks pandi kindel lauseliik)
- F – **HEA KÕLA** (pealkiri pandi hea kõla järgi)
- G – **PIKKUS** (pealkirjastamisel oli tähtis pealkirja pikkus või lühidus)
- H – **IDEEDEPUUDUS** (pealkirja ei osatud panna, oli raske, ei tulnud midagi paremat)
- I – **LUGEJA OOTUSED** (ennustati lugeja reaktsiooni, teksti mõju lugejale)
- J – **MUU**

NB! Üks põhjendus sai kuuluda mitmesse kategooriasse.

Kvantitatiivne analüüs

- Arvutasime **pealkirjade keskmised pikkused**: tekstide ja autorite lõikes
 - Sõnade ja tähemärkide arv
- Määrasime **pealkirjade struktuuri** ja arvutasime esinemissageduse.
Variandid:
 - Üks sõna
 - Küsimus
 - Täislause (sh hüüdlause)
 - Nimisõnafraas
 - Mitmeosaline (nimisõnafraasi või küsimusega)
 - Muu (nt “*”)

I katkend

Üks eminentne keeleteadlane on tänavu väitnud, et eesti "keel on hukas", ja jätnud meie ülesandeks selgitada, kas ta tõesti on hukas või mokas või mis määral ta seda on.

Vastuse leidmise raskel teel püüaksin täna astuda ühe kvantitatiivse sammu, sellise siis, mis kas või umbkaudugi annaks aimu avaliku keelepruugi mokasoleku määrast. Mingit ranget statistikat ega standardhälbeid siit ei tule, tuleb üksainus pisteproov lootuses, et ehk seegi midagi ütleb. Võtsin kaks sama kuupäeva Tallinna ajalehte, ühest esimese ja teise, teisest kolmanda ja neljanda lehekülje ning märkisin välja kõik kohad, kus mina teeksin teisiti. Teisiti muidugi keelelises ja õigekirja, mitte sisulises mõttes. Ja mis siis leidus? Esimese lehe esimesel ning teisel leheküljel leidus 68 ja teise lehe kolmandal ning neljandal leheküljel 98 parandusvõimalust. 68 ja 98 on kokku 166, ja need siis nagu ühe tingajalehe kohta. Nende arvude juurde tuleb aga kohe anda mõned kommentaarid.

Henn Saari “Keelehääling. Eesti Raadio “Keeleminutid”” (ptk “Kui hukas on eesti keel?” (1990)) (2004)

Tulemused ja näited I

- Põhjendusi enim: SISU (18 pealkirja ehk 46%) ja INTERTEKSTUAALSUS (10 pealkirja ehk 26%)
- Keskmine pikkus: 5,8 sõna (selle teksti pealkirjad olid **kõige pikemad**)
- Kõige levinum struktuur: küsimused (9 korda ehk 32% kõigist pealkirjadest) ja nimisõnafraasid (9 korda ehk 32% kõigist pealkirjadest)

(1) *Keele hukumäär arvudes*

(2) *Eesti keel ajakirjanduses - lühianalüüs keele jätkusuutlikkusest*

(3) *Hukas või mokas? Eesti keele keelelisest olukorrast*

II katkend

Ehitustööde tõttu suletakse 4. juulist kuni 31. augustini Estonia puiesteel linnast väljuval sõidusuunal paiknev Vabaduse väljaku peatus (Inglise Kolledži ees).

Teadaanne! (<https://www.tallinn.ee/et/uudis/teadaanne>) (2023)

Tulemused ja näited II

- Põhjendusi enim: SISU (19 pealkirja ehk 41%) ja LUGEJA OOTUSED (11 pealkirja ehk 24%)
- Keskmine pikkus: 3 sõna
- Kõige levinum struktuur: nimisõnafraas (13 korda ehk 46% kõigist pealkirjadest)

(4) *Vabaduse väljaku peatus suletakse ajutiselt*

(5) *Teade*

(6) *HOIATUS BUSSIGA LIIKLEJATELE*

III katkend

Koerad hakkasid nõu pidama, kuidas saaks maitsvaid konte nälja kustutamiseks. Vargile minna nad ei tahtnud, aga ostmiseks oli raha nii vähe, et kass selle sabaga oleks ära kandnud. Mis teha? „Laske mind kõnelda," ütles karvane puudel Parbu, astudes paku otsa ja tõstes oma karvase käpa. „Kõnele!" hüüdsid koosolijad kooris. „Kõnele, vana Parbu!" Parbu seletas: „Vaesed me oleme nagu kirikurotid. Linnast me konte osta ei jõua. Seepärast võtkem kätte ja mingem maale, seal elab vana Törkapilli Mihkel, see müüb konte poole hinnaga." — „Õigus!" kiitsid kuulajad. „Törkapilli Mihkel, nagu teate, elab Seasorkmes," jätkas Parbu, „sinna aga on natuke rohkem maad kui kümme kukesammu. Seepärast tekib küsimus, kuidas sinna saame. Mul on jooksjatõbi jalus, mina käia ei jõua; sõber Muri pureles eile ülejõe koertega ega ole ka suurem asi jalamees." — „Võtame voorimehe," soovitas väike Tommi. „Voorimehe!" vaatas Parbu põlglikult Tommi poole. „See on kerge öelda, kuid millega sa, hing, palkad voorimehe, kui sul on taskus ainult kolm marka! Kas sa arvad, et ma hea meelega ei sõidaks tõllas, kui mul oleks küllalt raha!"

Oskar Luts “Lastejutud” (ptk “Koerte koosolek”) (1987)

Tulemused ja näited III

- Põhjendusi enim: SISU (21 pealkirja ehk 45%) ja MUU (6 pealkirja ehk 13%)
- Keskmine pikkus: 3 sõna
- Kõige levinum struktuur: nimisõnafraas (17 korda ehk 61% kõigist pealkirjadest)

(7) *Linnakoerad lähevad maale*

(8) *Sandikondid*

(9) *Elukalliduse tõusu mõjud on jõudnud loomariiki.*

IV katkend

2006. aasta septembris, mil vahevalimised olid ukse ees, astus Ovaalkabinetti mu sõber Mitch McConnell. Kentucky vanemsenaator ja vabariiklasest enamusliider oli palunud minult nelja silma all kohtumist. Mitchil oli poliitiliste probleemide peale hea nina ja tol hetkel oli ta midagi haistnud.

„Härra president," ütles mees. „Teie ebapopulaarsus läheb meile maksma koha Kongressis."

Mitchi jutus oli iva. Paljud ameeriklased olid minust kui presidendist väsinud. Kuid see polnud ainus põhjus, miks partei hädades vaevles. Meenutasin vabariiklastest kongresmene, kes olid sattunud vangi altkäemaksu võtmise eest, häbisse seksiskandaalide pärast ja muudesse afääridesse. Muidugi lisandusid pillamine ja sotsiaalhoolekande reformi nurjumine hoolimata enamusest mõlemas Kongressi kijas.

„Olgu, Mitch, mida sa täpselt tahad, et ma teeksin?" küsisin.

“Härra president, tooge mõned väed Iraagist koju," ütles mees.

George W. Bush “Pöördepunktid” (ptk "Uus strateegia") (2011)

Tulemused ja näited IV

- Põhjendusi enim: SISU (16 pealkirja ehk 35%) ja LUGEJA OOTUSED (9 pealkirja ehk 20%)
- Keskmine pikkus: 3,6 sõna
- Kõige levinum struktuur: nimisõnafraas (20 korda ehk 71% kõigist pealkirjadest)

(10) *Ebamugav ettepanek*

(11) *Sügis*

(12) *Mitch McConnelli poliitiline kohtumine presidendiga*

V katkend

Pime laulik mu kasele kõneles nii:

„Kas lubad, su endale kandlepuuks viin?

Usu, suurimat õnne siis tunda sa võid,
kui kauneimaid viise maailma kord lõid.”

Tõstsin käe, kaske kaitseda oli mu nõu,
kuid ta lausus: „Nüüd rõõmuga kõik oma jõu
annan selleks, et kuulsaima lauljaga koos
võiksin igavest' elada laulus ja loos!”

Zacharias Topelius “Muinasjutte” (luuletus "Prints Kanervo jutustab kasest") (1990)

Tulemused ja näited V

- Põhjendusi enim: SISU (17 pealkirja ehk 46%) ja TEKSTITÜÜP (7 pealkirja ehk 19%)
- Keskmine pikkus: 2,2 sõna (selle teksti pealkirjad olid **kõige lühemad**)
- Kõige levinum struktuur: nimisõnafraas (16 korda ehk 57,1% kõigist pealkirjadest) ja üks sõna (10 korda ehk 35,7% kõigist pealkirjadest)

(13) *

(14) *Pime laulik tahab kannelt*

(15) *Kasekeel*

VI katkend

Hea kuulutuse tekst võiks järgida selget struktuuri. Üks võimalus on selline: pealkiri, avalause, kirjeldus, lõppsõnad + kutse tegevusele.

Pealkiri on ülitähtis osa kuulutusest, mis peaks tähelepanu köitma esimesest silmapilgust.

Kinnisvaraportalides city24.ee ja kv.ee võib pealkirjaks pidada reklaamlauset – just sellise nimetusega see neis esineb. Reklaamlauset kuvatakse nii portalide listvaates, kuulutuse vaates kui ka koputajameilides.

Pealkiri on esimene ja ka ainus võimalus, kuidas end kliendile märgatavaks teha. Ja mitte ainult märgatavaks, vaid ka emotsionaalselt meelde jäävaks. Tegelikult on sul aega vaid mõni sekund kuulutuse vaatajas huvi äratada. Mida sinna siis kirjutada? „Müüa 2-toaline merevaatega korter Pirital“. Kindlasti mitte, sest kuivi fakte oskavad esitada kõik.

Kaarel Talvoja soovitab hoopis mõelda sellele, millised on su kinnisvara positiivsed küljed, kas sa oskad neid huumoriga kajastada ja kas suudad klienti üllatada? Sa ei pea valetama ega liialdama, vaid äratama kliendis huvi ja andma talle põhjuse kuulutusel klikkamiseks.

Mõni näide eristuvatest reklaamlausetest: „Vaata vannist otse merele!“, „Kodu, kus igal lapsel on oma tuba!“, „Jaluta või järve! Oma kodu järve kaldal!“.

“MÜÜDUD! Toimiva kinnisvarakuulutuse kirjutamine”

(<https://moodnekodu.delfi.ee/artikkel/77576058/muudud-ehk-kuidas-kirjutada-toimivat-kinnisvarakuulutust>)
(2017)

Tulemused ja näited VI

- Põhjendusi enim: SISU (19 pealkirja ehk 46,3%) ja LUGEJA OOTUSED (13 pealkirja ehk 31,7%)
- Keskmine pikkus: 3,9 sõna
- Kõige levinum struktuur: nimisõnafraasid (12 korda ehk 42,9% kõigist pealkirjadest) ja küsimus (11 korda ehk 39,3% kõigist pealkirjadest)

(16) *Kinnisvarakuulutuse kirjutamine*

(17) *Miks on pealkiri oluline?*

(18) *Ära passi, muuda oma kuulutus köitvaks!*

Tulemuste kokkuvõte

- SISU ja LUGEJA OOTUSED **kõige levinumad** (kõik tekstid kokku)
- V katkendi (luuletuse) pealkirjad olid **kõige lühemad**
- I katkendi (“Kui hukas on eesti keel?”) pealkirjad **kõige pikemad**
- **“Kõige raskem” tekst:** IV katkend (katkend USA presidendi elulooraamatust)
 - St, et kõige rohkem oli kategooriat IDEEPUUDUS

Kokkuvõtvaid mõtteid

- **Varieeruvus pealkirjastajate vahel suur:** keskmine pealkirja pikkus 3,8; kõige madalam autori keskmine 1,7, kõige kõrgem 7,6
- Kui **kerge või raske** pealkirjastamine on? Meie tulemuste põhjal 19 vastaja jaoks pigem kerge, 9 jaoks pigem keeruline
- Pealkiri: kas vapustav ja intrigeeriv või neutraalne ja informatiivne?
 - Edasi uurida!

AKADEEMILISTE TEKSTIDE KIRJUTAMINE

Tule kaasa mõtlema!

Teavik ▾

Varamu ▾

📊 Vaatamisi: 15,154

Tere tulemast kirjutamisprotsessi toetavasse teavikusse, hea üliõpilane!

Siit leiad **pidevalt täiendatava** veebimaterjali, mis on mõeldud akadeemiliste tekstide kirjutamise toetamiseks. Akadeemiliste tekstide all peame silmas nii lühemaid kui ka mahukamaid **argumenteerivaid ja allikatel põhinevaid tekste**, mida ülikoolis kirjutatakse, sh pikemad kirjalikud eksamivastused, esseed, kokkuvõtted, seminari- ja lõputööd. Ehkki lõputöö kirjutamine on pikem ja töömahukam kui ainekursustel nõutavate kirjalike tööde koostamine, on kõigi tekstide loomisprotsess üldjoontes sarnane.

SISUKORD

1. [▸ Kavandamine](#)
2. [▸ Allikatega töötamine](#)
3. [▸ Mustandid](#)
4. [▸ Viimistlemine](#)
5. [▸ Tekstilooma tööriistad](#)
6. [▸ Kooskirjutamine ja kirjutamislaagrid](#)

Allikad

Cheng, Stephanie W., Chih-Wei Kuo, Chih-Hua Kuo 2012. Research article titles in applied linguistics. *Journal of Academic Language and Learning*, 6(1), A1-A14. <https://journal.aall.org.au/index.php/jall/article/view/178>

Habicht jt 2020a = Habicht, Külli, Ilona Tragel, Maigi Vija 2020. Kirjandi struktuur ja pealkiri. Tartu ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi ajaveeb. <https://www.blog.keel.ut.ee/opetajale-ja-opilasele/kirjandi-struktuur-ja-pealkiri/>. Vaadatud 5.02.2024.

Haggan, Madeline 2004. Research paper titles in literature, linguistics and science: dimensions of attraction, *Journal of Pragmatics* 36(2), 293-317, [https://doi.org/10.1016/S0378-2166\(03\)00090-0](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(03)00090-0).

Nagano, Robin L. 2015. Research Article Titles and Disciplinary Conventions: A Corpus Study of Eight Disciplines. *Journal of Academic Writing* 5 (1):133-44. <https://doi.org/10.18552/joaw.v5i1.168>.

Soler, Viviana 2007. Writing titles in science: An exploratory study. *English for Specific Purposes* 26 (1), 90–102. <https://doi.org/10.1016/j.esp.2006.08.001>.

“Millegi hea või tabava väljamõtlemine
võtab alati väga kaua aega. Lähen
tavaliselt kergemat teed ja valin .. midagi
konkreetsat ja lihtsat.”